

**Міністерство освіти і науки України
Інститут спеціальної педагогіки НАПН
України**

**ПРОГРАМИ З КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНОЇ РОБОТИ
ДЛЯ ПІДГОТОВЧОГО, 1-4 КЛАСІВ
СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
ДЛЯ ДІТЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ
ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ**

КОРЕКЦІЯ РОЗВИТКУ

**Формування графічних навичок у дітей
підготовчого та першого класів**

**Автор: Чорна Ірина Василівна, вчитель – дефектолог,
вчитель- методист СНВК «Мрія»**

Київ – 2015

Пояснювальна записка

У системі реформування загальної середньої освіти провідна роль відводиться її початковій ланці, оскільки саме в цей період у молодших школярів відбувається інтенсивне формування вікових новоутворень, які значною мірою визначають подальший розвиток дитини та успішність її учбової діяльності. Зокрема, одним із основних напрямів навчання є стимулювання у дітей пізнавальної активності, розвиток мовленнєвих здібностей, що реалізується на заняттях з читання та письма.

Не викликає сумніву той факт, що формування навичок письма має велике соціальне й педагогічне значення, адже особистість, яка не оволоділа на достатньому рівні писемною навичкою, не може повноцінно реалізувати себе у суспільстві. Письмо є необхідною складовою людської діяльності в усіх її різновидах. Кінцевим результатом засвоєння графіки є розвиток уміння граматично правильно, точно і змістовно висловлювати свої думки, оволодіння культурою мовлення.

В.О.Сухомлинський писав про те, що витoki здібностей та обдарувань дитини – на кінчиках їх пальців. Чим більше впевненості в рухах дитячої руки, тим краще рука взаємодіятиме з олівцем, ручкою, тим успішніше відбуватиметься у неї розвиток мислення. Результати наукових досліджень вказують на наявність зв'язку між станом функції рук та станом сформованості психічних функцій. Встановлено також, що рівень розвитку мовлення знаходиться в прямій залежності від сформованості дрібних рухів пальців рук.

У процесі письма дитина має відволікатися від усного мовлення, перетворюючи послідовність фонем у просторовий ряд графем. На думку Ю. Б. Гіппенрейтер, це є дуже важливим, оскільки при стійкій автоматизації руху письма «..відбувається вивільнення свідомості, яка може бути спрямована на оволодіння більш складними діями», зокрема, орфографічними, стилістичними, композиційними та іншими навичками.

Важливою складовою основних операцій письма є графомоторні дії. Це пов'язано зі збереженістю, безперервністю й умінням чергувати рухи всієї руки та пальців. Одночасно з рухами руки здійснюється кінестетичний контроль, який у процесі письма підкріплюється дією зорового аналізатора. Рівень розвитку дрібної моторики – один з показників готовності дитини до школи. У поєднанні із зорово-

моторною координацією та слуховою увагою це забезпечує правильний розвиток навичок читання та письма.

За визначенням І.М.Сеченова, «певній сукупності рухів завжди відповідає у свідомості певна сукупність чуттєвих знаків; якщо ж руховий рядок повторюється багато разів, то разом із цим рухом заучуються й відповідні рядку чуттєві знаки. Їх запечатління в пам'яті утворює рядок нот, за контролем яких розігрується певна рухова п'єса». Завдяки оптико-моторним механізмам відбуваються складні процеси перекодування звука в літеру, літери в комплекс точних рухів руки. Несформованість таких навичок зустрічається в дітей із дислексією, а також при моторній та кінестетичній формах дисграфії.

Використовуючи на практиці систему формування графо-моторної діяльності та рухової навички письма, можна одночасно коригувати недоліки зорово-моторної координації, слухову та просторову увагу. В такому випадку стабілізація рухової навички розвантажить увагу дитини і дасть можливість сконцентруватись на виконанні звукової структури слова чи інших завдань.

Ще однією проблемою при навчанні письму може бути слабка просторова орієнтація дитини на сторінці чи в рядку. Тому увага педагога повинна бути спрямована на засвоєння послідовності оволодіння такими знаннями та уміннями, а саме: орієнтація на площині, ознайомлення з клітинкою як квадратом та орієнтування на її сторонах; об'єднання кількох клітинок – квадратів (4-6 і поступове збільшення до 9-16) та орієнтування у них, як на площині, рух по клітинкам; ознайомлення з рядком, стовпчиком, полями зошита та перенесення клітинок – квадратів на сторінку зошита; проведення таких самих вправ на сторінці зошита у клітинку, як у клітинках – квадратах.

Важливим завданням навчання письму є розвиток умінь утримувати літери в рядку (зліва направо) та писати букви, цифри певної величини. Досвід показує, що спочатку відбувається запам'ятовування графічного образу букви, і лише пізніше, коли образ сформовано, слід привернути увагу дитини щодо величини написання. На практиці, при навчанні дітей графічним навичкам у добукварний період відпрацьовується написання елементів майбутнього письма - як цифр, так і букв. Завдяки застосуванню широкого арсеналу навчальних вправ дитина має змогу якнайкраще запам'ятати уявний та руховий образ цифри, фігури, букви, лінії.

Структура уроку корекції графічних навичок.

1. Вступна частина: створення сприятливого настрою до навчання.
 2. Проведення вправ на розвиток загальної та дрібної моторики, просторових орієнтирів (вправи комплексів кінезіології).
 3. Основна частина: робота над сприйманням образу, розрізненням цифри чи букви, що вивчається, ігри з нею (ліплення, викладання з паличок, частин письмових елементів, складання розрізної, накладні та недомальовані, невірно зображені, тощо), письмо з промовлянням елементів написання. Вправи на закріплення написання букви у поєднанні з раніше вивченою (буквосполучення, слова). Створення спільно з педагогом малюнку на основі цифр чи букв.
 4. Фізпауза для очей, вправа на дихання.
 5. Вправи на розвиток оптико-просторових уявлень (оптичні доріжки, безвідривне письмо, копіювання).
- Заклучна частина: релаксація.

№	Зміст роботи підготовчого класу	Очікуваний результат
1	Обстеження стану сформованості графічних навичок дітей. Проведення прямих горизонтальних та вертикальних ліній, зображення геометричних форм. Орієнтування на сторінці, клітинці. Дидактична вправа «Проведи жучка до домівки».	Виявити стан сформованості навички утримувати ручку, підібрати допоміжні засоби для письма, посадки за столом, утримання зошита на парті, тощо.
2	Малювання прямих ліній в зошиті в клітинку. Дидактична вправа «Постав крапку» (орієнтація на рядок). Написання одиниці. Дидактична вправа «Продовж рядок» (на основі визначення закономірності у проставлянні крапок у рядку). Малювання «Математичне сонечко сяє на травичку» (зображення одиниці у малюнку: трава, проміння сонця).	Вміють малювати цифри на папері, знають як виглядає цифра, позначають словом усі її елементи. Намагаються не виходити за межі крупної клітинки (двох клітинок), починають писати від поставленої педагогом крапки.
3	Написання цифри 4. Дидактична вправа «Допоможи черв'ячку» (відпрацювання просторових напрямків за клітинками). Малювання «Математичні пригоди їжачків» (використання цифри 4 у малюнку).	
4	Написання цифри 7. Малювання «Прикрашаємо математичне свято	

	прапорцями» (прапорці у вигляді цифри сім).	
5	Написання цифри 2. Малювання «На математичному озері». Дидактична вправа «Сплануй маршрут».	
6	Написання цифри 3. Малювання «І хмарки теж математичні».	
7	Написання цифри 5. Малювання «Дозріли на яблуні математичні яблучка». Дидактична вправа «Поладнай килимок» (зображення однакових елементів відповідно до зразка, за клітинками).	
8	Написання цифри 6. Малювання «Равлики в травичці».	
9	Написання цифри 9. Малювання «Подарунки на день народження».	
10	Написання цифри 8. Малювання «Іван-покиван».	
11	Написання 0 та 10. Малювання на основі зображення цифр. Ліплена математика.	
12	Бордюр. Дидактична вправа «Знайди цифру» (по опорним крапкам впізнати цифру, домалювати її). Малювання «Олівець» по крапкам (вміння аналізувати зразок, вираховувати необхідну кількість крапок).	Зображують цифри у клітині (двох клітинках), самостійно визначають початок написання.
12	Малювання кругів. Малювання «Мильні кульки». Буква О.	Орієнтуються у рядку, стовпчику, шукають, переходять новий рядок, розуміють і дотримуються відстані між буквами. Дописують букву від верхньої до нижньої лінії рядка. Рядок для роботи обирається індивідуально. Дитина вміє обводити намальовані лінії та візерунки різної складності, не відриваючи руку, прослідковуючи очима увесь шлях, користується при цьому усією кистю.
13	Малювання «гачків». Буква І, а.	
14	Букви – «гойдалки». Написання букви и, й.	
15	Написання букви ш.	
16	Буква – «драбина». Написання букви н.	
17	Букви –« лапки». Написання л,м.	
18	Написання петель. Малювання чи ліплення «Мереживо». Буква у.	

19	Буква – «дятел»: д.	
20	Буква з.	
21	Буква «білка»: б.	
22	Написання «гачків». Малювання чи ліплення «Черв'ячки на городі», «Сушимо рибу». Буква г.	
23	Букви п р.	
24	Буква т.	
25	Написання с-подібних ліній Ігри з малювання «Домалюй деталі, яких не вистачає». буква с є.	
26	Букви х.	
27	Букви « жуки» ж.	
28	Написання спіралей. Малювання «Равлик». буква е..	
29	Буква в.	

№	Зміст роботи в 1 класі		
1	Обстеження стану сформованості графічних навичок дітей. Безвідривне письмо.		Визначити стан орієнтування у рядку, стовпчику. Обрати для дитини зручну для роботи величину клітинки та робочого рядка у зошитах у лінію. По необхідності допомагати орієнтуватись, позначаючи кольором чи жирною лінією верхню та нижню лінії.
2	Букви –«шапки» Р Г . Безвідривне письмо.	Закріплення написання малих букв та робота над з'єднанням. Великі букви.	Навчається бачити у лініях образи знайомих букв та цифр, «читає схему лінії», відтворює її під власну диктовку.
3	Букви – «шапки» П Т. Безвідривне письмо.		
4	Букви – «кренделі» Б Д .		

5	Букви – «кренделі» В. Безвідривне письмо.		
6	Букви - «носики» І К . Безвідривне письмо.		
7	Букви - «носики» Н. Безвідривне письмо.		
8	Букви-«колеса». а ф аф фа б е бе еб. Дидактична вправа «Запиши букву за описом» Безвідривне письмо.	Закріплення навичок з'єднання букв, графічного образу букв.	Оволодіває різними видами з'єднання букв та безвідривним письмом цілих слів чи частини слів. Добре пам'ятає і відтворює графічні образи букв.
9	Букви-«колеса». в о а во ав ва. Дидактична вправа «Запиши букву за описом» Безвідривне письмо.		
10	Букви-«колеса». с ю в сю юс вс. Вчимося копіювати: лінії різні. Дидактична вправа «Запиши букву за описом». Безвідривне письмо.		
11	Букви-«колеса». ь є о ье ое. Вчимося копіювати: лінії різні. Дидактична вправа «Запиши букву за описом». Безвідривне письмо.		
12	Букви – «гачки». г п го гп т п тп пт. Дидактична вправа «Впізнай та допиши букву» (за недостаючи елементом), Вчимося копіювати: покрокове малювання предмета. Безвідривне письмо.		Вчиться дотримуватись алгоритму при відтворенні предметного малюнка, удосконалюються рухи кисті руки. Розвивається зорова увага.
13	Букви – «гачки». р ч рч чр. Дидактична вправа «Впізнай та допиши букву» (за недостаючи елементом), Вчимося копіювати: покрокове малювання предмета. Безвідривне письмо.		

14	Букви – «гачки». і к ік н я ня ян. Дидактична вправа «Впізнай та допиши букву» (за недостаючи елементом), Вчимося копіювати: покрокове малювання. Безвідривне письмо.		
15	Букви- «гойдалки». и й ий ш и иш ши. Вчимося копіювати: покрокове малювання.		
16	Букви- «гойдалки» ц ци щ ши. Дидактична вправа «Впізнай та допиши букву» (за недостаючи елементом). Вчимося копіювати: домалюй деталі як на зразку. Безвідривне письмо.		
17	Букви хвости. з д зд зл у д ду ум. Дидактична вправа «Знахідки» (знаходження букв з однаковим елементом). Вчимося копіювати: домалюй деталі як на зразку. Безвідривне письмо.		
18	Букви – «жуки». ж х жо хе. Дидактична вправа «Знахідки» (знаходження букв з однаковим елементом). Вчимося копіювати: домалюй деталі як на зразку. Безвідривне письмо.		
19	Букви – «шапки». Р Г Т П Ро Гл. Дидактична вправа «Знахідки» (знаходження букв з однаковим елементом). Вчимося копіювати: намалюй таку ж предметну картинку. Безвідривне письмо.		
20	Букви - «булки». Б Д Бо Бл Де Дм В Во. Дидактична вправа «Знахідки» (знаходження букв з однаковим елементом). Вчимося копіювати: намалюй таку ж предметну картинку.		
21	Букви – «носи». І К Ні Ко Кл Не. Дидактична вправа «Знахідки» (знаходження букв з однаковим елементом). Вчимося копіювати: намалюй таку ж предметну картинку.		

22	Вчимося копіювати: намалюй таку ж фігуру по крапкам.	Розвиток двосторонньої моторної координації : письмо обома руками та письмо по піску.	Відбувається вдосконалення дрібної моторики кисті руки, руховий образ букв та цифр, перехід до вільного свідомого письма.
23	Вчимося копіювати: намалюй таку ж фігуру по крапкам		
24	Вчимося копіювати: намалюй таку ж фігуру по крапкам.		
25	Вчимося копіювати: продовж візерунок.		
27	Вчимося копіювати: продовж візерунок.		
28	Вчимося копіювати: відтвори малюнок по клітинкам.		
29	Вчимося копіювати: відтвори малюнок по клітинкам.		